

Fenomen sportskog neuspeha kroz novinarsku prizmu

Biti četvrti: šampioni bez olimpijske medalje, Predrag Bajić (sa studentima FZS), Fakultet za sport Univerziteta Union: Beograd, 2021.

Neven Obradović¹

Univerzitet u Nišu, Filozofski fakultet

Uspesi sportista sa prostora bivše Jugoslavije oduvek su bili jedna vrsta nadoknade narodima koji tu žive za sve lomove na društvenom, političkom i ekonomskom, ali i ličnom planu. Osvajanje zlatnih, srebrnih i bronzanih medalja na Olimpijskim i Paraolimpijskim igrama, svetskim i evropskim šampionatima, kao i drugim velikim takmičenjima, bilo da je reč o pojedincima ili reprezentacijama u timskim sportovima, zapravo predstavljaju neku vrstu „kosmičke ravnoteže”, odnosno imaginarnog kolektivnog „mesta u visokom društvu” bar kroz taj segment. Toliko sportskog talenta na prostoru koji danas nazivaju Zapadni Balkan i dalje je predmet interesovanja i hroničara sporta u svetskim okvirima. Pred tim talentom na sportskim borilištima padali su i padaju i predstavnici najuticajnijih nacija, poput Sjedinjenih Američkih Država, SSSR-a (kasnije i Ruske Federacije), Nemačke (svojevremeno Zapadne i Istočne), Francuske i drugih. Autor Predrag Bajić, doktorand na Fakultetu političkih nauka Univerziteta u Beogradu, zajedno sa studentima Fakulteta za sport Univerziteta „Union – Nikola Tesla”², na kojem je asistent, priredio je knjigu „Biti četvrti: šampioni

¹ Kontakt sa autorom: neven.obradovic@filfak.ni.ac.rs

² To su: Uroš Selenić, Aleksa Janković, Elena Deleva, Đorđe Samoilović, Dušan Fatić, Stefan Stanković, Aleksandar Stajkovac, Ognjen Borjanović, Aleksandar Filipović, Filip Ljubisavljević, Anđelija Ratić, Dušan Krstić, Miloš Dragović, David Radanović, Miloš Petrović, Sara Đorđević, Aleksandar Brežanin, Boško Petrović, Ana Ratković, Nemanja Andrić, Ivan Miletić, Stefan Branežac, Vukić Stojanović i Atanasije Nikolić.

bez olimpijske medalje” u kojoj su tema sportisti koji nisu došli do pobjedničkog postolja, a bili su nadomak istog, o onima koji nisu uspjeli da lično kroz pobjedu pruže narodu na prostorima nekadašnje Jugoslavije i Srbije prethodno pomenutu, kakvu–takvu, „kosmičku ravnotežu”. Istovremeno, ovo je priča o „ponovnom ustajanju”, borbi i veri u uspeh, zbog čega su svi intervjuisani bez razlike ostavili trag u istoriji domaćeg i međunarodnog sporta, pa se zato nazivaju „šampionima bez olimpijske medalje”.

Kako se navodi u uvodu knjige, čiji su recenzenti prof. dr Zoran Jevtović, prof. dr Vladimir Koprivica i prof. dr Zoran Aracki³, a urednik prof. dr Radivoje Petrović, proistekla je iz realizacije praktične nastave iz sportskog novinarstva i istraživačkih veština, sa ciljem da se ukaže na fenomen „četvrtog mesta”, kao relevantnog pojma prepoznatog ne samo u sportu, već i u široj društvenoj zajednici, te da se isti predstavi kroz aparaturu svojstvenu studijama novinarstva. Za „aparaturu” je odabran *Intervju*, kao jedan od glavnih proizvoda novinarstva, odnosno jedan od najzastupljenijih i najpopularnijih oblika novinarskog izražavanja. Žanrovski preciznije, odabran je *Intervju profil*, kroz koji se čitaocima pruža širi kontekst, pored odgovora na ključno pitanje – o osećanjima u trenucima kada se ostvari takav rezultat, odnosno promišljanjima na tu temu sa vremenske distance.

Pre samih intervjua sa sportistima, autor čitaocima predstavlja ključne pojmove u kojima povezuje sport i medije, izuzetno značajne za kreiranje slike javnosti o određenim sportskim rezultatima i njihovom oblikovanju kao uspeha, odnosno neuspeha. Sledi hronološki pregled „osvajanja” četvrtog mesta jugoslovenskih i srpskih učesnika, onih kojima je to najveći rezultat na Olimpijskim igrama, počev od Štokholma 1912. godine, kada su prvi put nastupili ovdašnji sportisti, pa sve do Tokija 2020,⁴ odnosno na Paraolimpijskim igrama, u periodu od Hajdelberga 1972. do Tokija. Sve je uobličeno i kroz indeks imena svih tih sportista, na kraju knjige. Samim tim, već istraživanjem koje je obuhvatilo pomenuti olimpijski, odnosno paraolimpijski period, ostavljena je vredna građa o onima koji su često zaboravljeni u sećanjima, imajući u vidu da nisu stigli do medalje. Imajući u vidu određene nedostatke u zvaničnim bazama podataka, vezane za Paraolimpijske igre, u knjizi je naglašeno da su kroz razgovore kori-

³ Na početku knjige se nalazi i sećanje na prof. dr Ivanku Gajić (1956–2020), osnivača i dekana Fakulteta za sport, koja je prema navodima autorskog tima od prvog dana stala iza ovog projekta.

⁴ Olimpijske igre u Tokiju su usled pandemije virusa Kovid-19 održane 2021. godine, ali je zvaničan naziv ostao Tokio 2020.

govani i pojedini rezultatski segmenti, što je primer kako je intervju iskorišćen i kao metod za prikupljanje podataka.

U nastavku knjige prikazana je snaga intervjua kao samostalnog žanrovskog oblika, kroz razgovore sa onima kojima je najveći uspeh na Olimpijskim i Paraolimpijskim igrama četvrto mesto, kako u pojedinačnim, tako i u kolektivnim sportovima. Insistirajući na živoj reči, odnosno na onima koji su bili neposredni akteri i koji mogu autentično da posvedoče, obuhvaćen je širok spektar sagovornika. Koristeći mogućnosti štampanih medija, pored osnovnog teksta, dinamičnosti doprinose brojni antrfilei i posebni odeljci na početku svakog intervjua, kroz koje su grafički vešto istaknuta razmišljanja vezana za četvrto mesto, dodatno motivišući čitaoca za dalje čitanje. Tu su i prigodne fotografije i iseći iz izdanja dnevnih novina iz perioda kada su intervjuisani sportisti učestvovali na OI ili POI i bili četvrti. To predstavlja i svojevrsan omaž štampi, koja je imala značajnu ulogu u istraživanju i pripremi intervjua za ovu knjigu. Takođe, ažurnost svojstvena novinarskom pozivu vidi se i po podacima o sportistima koji su se našli između korica, imajući u vidu da su ažurirani do samog završetka knjige, odnosno do pred kraj 2021. godine.

Seriju od 22 intervjua, koji predstavlja centralni deo, autorski tim otvara razgovorom sa Zoranom Arunović, jednom od najboljih srpskih strelkinja u istoriji. Čini se da je to potpuno opravdano, jer je Arunovićeva dva puta iskusila kako je to „biti četvrti”, prvo u Londonu 2012. godine, zatim i na poslednjim Olimpijskim igrama – u Tokiju, pa je upravo kroz intervju opisala sve ono sa čime se suočavala u tim trenucima, kao i na putu do tih rezultata i uzdizanjima posle njih. Među predstavnicima pojedinačnih sportova čije su sportske priče, uz širi kontekst životnih okolnosti, odricanja i doživljaja koji su doveli do pomenutih sportskih visina, ispričane između korica ove knjige nalaze se još sledeći „četvrti”: rvač Ištvan Semeredi, na OI u Minhenu 1972. u superteškoj kategoriji; atletičarka Franciska Ševarac, na Paraolimpijskim igrama u Hajdelbergu 1972. godine i u Arnemu 1980. u dve različite discipline (sprint na 60 metara i slalom); strelac Srećko Pejović, u disciplini malokalibarska puška trostav na OI u Montrealu 1976; atletičarka Slobodanka Čolović Maričić, u trci na 800 metara na OI u Seulu 1988; atletičar Dragutin Topić, u skoku uvis na OI u Atlanti 1996; atletičar Željko Čeliković, u trci na 5000 metara na POI u Sidneju 2000. godine.

Moguća zamka vezana za aktere istih događaja u kolektivnim sportovima, koja se ogleda u ponavljanju određenih segmenata, imajući u vidu da je inter-

vjuisano više sportista istih generacija određenih nacionalnih selekcija, izbegnuta je veštom kompozicijom intervjua, kao i njihovim redosledom u knjizi. Pomenuti segmenti su korišćeni na minimalnom potrebnom nivou za određeni intervju kao zasebne celine. Na taj način portretisani su članovi muške fudbalske reprezentacije SFR Jugoslavije sa OI u Moskvi 1980. godine – Dragan Pantelić, Zlatko Vujović, Nikica Klinčarski i Miloš Šestić, predstavnice ženske rukometne reprezentacije SFRJ sa OI u Seulu 1988. godine – Dragana Pešić Belojević, Svetlana Vujčić i Nataša Kolega, članovi rukometnog nacionalnog tima SR Jugoslavije na OI u Sidneju 2000. godine – Dragan Škrbić, Dejan Perić, Nedeljko Jovanović i Nenad Peruničić, kao i učesnice košarkaškog turnira na OI u Tokiju prošle godine – Tina Krajišnik i Maja Škorić. Takođe, od predstavnika kolektivnih sportova u knjizi se nalaze razgovori sa vaterpolistom Borisom Čukvasom, četvrtim na OI u Rimu 1960. i Milanom Živićem, reprezentativcem Jugoslavije u sedećoj odbojci, koji je bio četvrti na POI u Seulu 1988. godine.

Kroz odgovor na ključno pitanje je jasno da je većini aktera sećanje na te događaje i dalje veoma živo. Primećuje se setno raspoloženje kada pričaju o tome, često i ponos zbog toga što su bili deo olimpijskog pokreta i što su dostigli te visine, dok je retko ko ostao ravnodušan prema tom rezultatu. O tome govore i sledeći primeri iz knjige:

– Četvrto mesto je najgore mesto, što se potvrdilo i u Japanu. To je bio udarac za mene. Sve sam već iskusila u Londonu i u glavi mi je bilo samo da se to ne desi ponovo, pošto znam kakav je bio pakao tada, koliko sam bila tužna. Međutim, ponovilo se i jedina razlika je u tome što imam to iskustvo, pa sam normalno prihvatila... (Zorana Arunović)

– Četvrto mesto je najlošija moguća stvar koja može da se dogodi sportisti, kada znate da ste tako blizu medalje... To mi je sve teško palo, jer nije vam bitno i nemate za čim da žalite kada ste dvadeseti. Međutim, kada ste četvrti ostaje žal jer ste bili tako blizu cilja. (Franciska Ševarc)

– Četvrto mesto je fenomenalan uspeh za nekoga ko je došao odozdo, a za nekoga ko je došao odozgo, to je pakao... Tešile smo se time što smo tom pozicijom obezbedile plasman na Svetsko prvenstvo 1990. Mi to četvrto mesto na Igrama smatramo najvećim neuspehom u našim karijerama. (Svetlana Vujčić)

– To je takva tragedija da to ne može da se opiše. Mogao si sve da imaš, a sve si prokockao... Tada, u Moskvi, bilo mi je toliko teško da sam psovao, nervirao

se... Ipak, kada pogledam sada, posle četiri decenije, uspeh je biti četvrti na svetu u bilo čemu, ali je žalosno kada znaš da si mogao još više, a nisi. (Dragan Pantelić)

– Kao individualac i kao sportista imao sam dva sportska cilja. Jedan je bio da budem prvak Evrope, da osvojim Ligu šampiona i taj cilj sam ostvario igrajući za Barselonu. Drugi cilj mi je bio da osvojim olimpijsku medalju, ali u tome nisam uspeo i to je za mene tada bio neuspeh jer nisam ostvario ono o čemu sam sanjao... Danas to ne smatram neuspehom... (Dragan Škrbić)

– Završio sam trku na 5.000 metara u Sidneju na četvrtom mestu i to je tada za mene bio ogroman neuspeh. To je onaj osećaj kada znate da ste mogli mnogo više, a niste to uradili. Baš sam bio nezadovoljan. Međutim, kada se osvrnem sada, to je veliki uspeh. Od gotovo sedam milijardi ljudi na planeti, ja sam uspeo u nečemu da budem četvrti. (Željko Čeliković)

Posle prethodno navedenih svedočanstava o „nesrećnom” četvrtom mestu, u knjizi se nalazi i segment u kojem su govorili sportisti koju su iskusili tu poziciju, ali su tokom karijere stigli i do olimpijske, odnosno paraolimpijske medalje ili više njih. Pogled iz ove perspektive čitaocima su ponudili olimpijci Mirko Nišović (četvrti u kanuu 1980. u Moskvi), Tomislav Ivković (četvrti u fudbalu 1980. u Moskvi), Mirjana Đurica Vermezović (četvrta u rukometu 1988. u Seulu) i Damir Mikec (četvrti u streljaštvu 2021. u Tokiju), kao i paraolimpijci Radomir Rakonjac (dva puta četvrti u plivanju 1984. u Njujorku) i Borislava Perić Ranković (dva puta četvrta u stonom tenisu – 2008. u Pekingu i 2012. u Londonu).

Na kraju, treba istaći da je Predrag Bajić sa studentima sportskog novinarstva uspeo da ukaže na praktičnu moć intervjua, prethodno jasno povezujući teorijski okvir sporta i medija i ostavljajući značajan trag kroz popis svih ovdašnjih sportista koji su na Olimpijskim i Paraolimpijskim igrama dosegli najdalje do četvrtog mesta. Svedočenja u ovoj knjizi aktera iz kolektivnih i pojedinačnih sportova, olimpijskih i paraolimpijskih, bez medalje i sa medaljom, donose različite emocije, trenutke velike radosti i velike tuge, odnosno odlaze daleko iza brojeva, statističkih podataka na kojima se najčešće zadržavaju kroz arhive, pokazuju se lica iza njih – i praktični primeri intervjua profila. Oslikava se fenomen koji nema jedinstven zaključak jer uvek dobija nova svedočenja, ima kontinuitet koji će zadržati i u budućnosti. Ujedno, bez obzira na osećanja sportista i druge okolnosti, jasan je naglasak na tome da četvrto mesto na Olimpijskim

i Paraolimpijskim igrama predstavlja veoma značajno sportsko dostignuće, o čemu govori i visoko uzdignuta ruka na koricama knjige.

Veoma je bitno to što se autor sa saradnicima nije zadržao jedino na trenucima kada su sagovornici bili četvrti, već se otišlo dalje – kroz sportske karijere, živote, načine na koje su dosegnute visine, a intervju kao žanr je nenadmašan u moći da prenese duh jednog vremena, oslika sudbine ljudi i društva. Sve to predstavlja zaokruženu celinu koja ima vrednost i za šire prostore od Srbije i nekadašnje Jugoslavije, imajući u vidu unikatnost ovakvog poduhvata. Takođe, kompletnom utisku značajno doprinosi i to što je knjiga bogato ilustrovana, kroz fotografije i isečke iz dnevne štampe, kojima je simbolično spojena istorija ovdašnjeg sportskog novinarstva (i sporta) sa budućnošću ove profesije koja se ogleda u mladim studentima koji su bili deo ovog projekta.